

MEXNAT RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA VAQTINCHA BANDLIK AGENTLIKLARINING O'RNI

Durumov Temur G'olibovich

Urganch davlat universiteti o'qituvchisi, O'zbekiston Respublikasi "Zakovat" klub a'zosi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7140057>

Annotatsiya. Mehnat bozorlari mehnatga bo'lgan talabni iqtisodiy nuqtai nazardan moslashtirishning qo'shimcha vositasidir. Ushbu maqolada Germaniya mehnat bozoridagi vaqtinchalik ishlarning iqtisodiy ahamiyati, o'zgaruvchan qonunchilik bazasi va iqtisodiy rivojlanishi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: bandlik agentligi, Vaqtincha bandlik agentligi, ishsizlik, ishsizlik muammolari, mehnat, mehnat munosabatlari, mehnat resurlari, bandlik, bandlik muammolari, mehnat unumdorligi

РОЛЬ АГЕНТСТВ ВРЕМЕННОЙ ЗАНЯТОСТИ В ЭФФЕКТИВНОМ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ

Аннотация. Рынки труда являются дополнительным средством регулирования спроса на труд с экономической точки зрения. В данной статье анализируется экономическое значение временной работы на немецком рынке труда, меняющаяся правовая база и экономическое развитие.

Ключевые слова: агентство занятости, агентство временного трудоустройства, безработица, проблемы безработицы, труд, трудовые отношения, трудовые ресурсы, занятость, проблемы занятости, производительность труда.

THE ROLE OF TEMPORARY EMPLOYMENT AGENCIES IN EFFICIENT USE OF LABOR RESOURCES

Abstract. Labor markets are an additional means of adjusting the demand for labor from an economic point of view. This article analyzes the economic importance of temporary work in the German labor market, the changing legal framework and economic development.

Keywords: employment agency, temporary employment agency, unemployment, unemployment problems, labor, labor relations, labor resources, employment, employment problems, labor productivity.

KIRISH

Mamlakatimizda bo'sh va kvotalanadigan ish o'rinlariga band bo'lmagan aholini joylashtirish, o'zini o'zi band qilishning samarali yo'llarini rivojlantirish bo'yicha zarur choralar ko'rilmogda. Bu borada har yili maxsus dasturlar qabul qilinyapti. Lekin, shunga qaramay, fuqarolarni ish bilan ta'minlashda ijobiy natijalarga erisha olmayapmiz.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Prezidentimizning "Aholi bandligini ta'minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi, ayniqsa, yoshlar bandligini ta'minlash masalasidagi muammolarni bartaraf etishning yangi va samarali mexanizmlari aks ettirilgan. Qaror bilan aholi bandligini ta'minlash yo'nalishidagi faoliyatni takomillashtirish hamda amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligini oshirishga doir "Yo'l xaritasi" ham tasdiqlangan.

Bandlikka ko'maklashish davlat jamg'armasi mablag'lari ham oshirilmoqda. Jamg'armaga shu yilning o'zida respublika byudjetidan qo'shimcha 150 milliard so'm, 2019

yildan boshlab esa 300 milliard so‘m miqdorida mablag‘ ajratib boriladi. Hujjatga ko‘ra, kichik tadbirkorlik subyektlariga, fermer va dehqon xo‘jaliklariga, oilaviy tadbirkorlik subyektlariga eng kam ish haqining 500 baravarigacha bo‘lgan miqdorda uch yilga olti oylik imtiyozli davr bilan mikrokreditlar berilmoqda.

Vaqtincha band ishchilar uchun nisbiy ish haqining pasayishiga qaramay, vaqtinchalik ish topshiriqlari yuqori qo‘shimcha to‘lovlar ushbu ish shakli uchun sezilarli soya narxini ko‘rsatadi. Ish almashinuvining yuqori darajasi nemis vaqtincha bandlik agentligi sektorining kichik hajmiga zid keladi, bu esa kirish stavkalarining pastligi sababli agentlik xodimlariga bo‘lgan talabdan ko‘ra taklif bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Vaqtincha bandlikning ahamiyati ortib borayotganiga qaramay, ushbu sektorda ma‘lumotlarning etarli emasligi ilmiy tadqiqotlarga jiddiy to‘sqinlik qilmoqda.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, vaqtinchalik ish agentliklaridan foydalangan holda jamiyatdagi vaqtincha ishsiz aholini ish bilan band qilish orqali turmush darajasini oshirishga erishiladi. Vaqtincha bandlik agentligi qisqa muddatli ishchilarga muhtoj bo‘lgan kompaniyalar uchun "kadrlar kreditori" vazifasini bajaradi. Xodim, masalan, ijtimoiy ta‘minot yoki ta‘til huquqini ham ko‘rib chiqadigan vaqtincha bandlik agentligi bilan shartnoma asosida ish oladi. Vaqtinchalik ish bilan ta‘minlash agentliklari yoki xodimlarga xizmat ko‘rsatuvchi provayderlar barcha sohalarda faol ishlaydi, shuningdek ko‘plab kompaniyalar, bank, sog‘liqni saqlash, tijorat sektori yoki sanoat kabi ma‘lum sektorlarda ham ixtisoslashgan.

Vaqtinchalik ish bilan ta‘minlash agentligining har bir xodimi uchun mumkin bo‘lgan mehnat munosabatlari bilan bog‘liq ko‘nikmalar va talablar haqida ma‘lumot beruvchi portfel yaratiladi. Ariza beruvchilar ushbu hovuzdan tanlab olinadi va ma‘lum muddatga kompaniyalarga joylashtiriladi. Talablar va arizachi profilining mos kelishiga e‘tibor qaratiladi.

Xodimlarni ijaraga olish uchun bandlik agentligidan litsenziya talab qilinadi. Faqat bu bilan vaqtinchalik ishchilarni ishga olish huquqiga ega bo‘lgan xodimlar xizmati provayderi shakllanadi. Nufuzli vaqtincha bandlik agentliklari ham yirik sanoat assotsiatsiyasining a‘zolari bo‘lishi mumkin.

Vaqtincha bandlik agentliklari abituriyentlarga soddalashtirilgan ish qidirishni taklif qiladi, chunki ular faqat bir marta murojaat qilishlari kerak va keyin bir nechta kompaniyalarda ishlashi mumkin. Ko‘pgina kompaniyalar o‘z nomzodlariga keng ko‘lamli maslahat beradilar, ularni professional martabalarida qo‘llab-quvvatlaydilar, ularni muntazam ravishda o‘qitadilar va ish topshiriqlariga mutaxassis darajasida tayyorlaydilar. Shu tarzda, vaqtinchalik ishchilar ularni ish bilan ta‘minlaydigan kompaniyalardan muntazam ravishda takliflar oladi.

“Rivojlangan mamlakatlarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, Germaniyada 50 000 ga yaqin Vaqtincha bandlik agentliklari mavjud. Ularning 11 ming 600 nafari vaqtinchalik ish bilan ta‘minlangan. Quyida mashhur Lünendonk ro‘yxati bo‘yicha Germaniyadagi yetakchi vaqtinchalik ish bilan ta‘minlash agentliklarini topasiz. Bu 2019 moliyaviy yil uchun joriy reyting:

<https://karrierebibel.de/zeitarbeitsfirmen/>

Xodim Vaqtincha bandlik tashkiloti bilan mehnat munosabatlarida mehnat shartnomasi, jamoa shartnomasi va qonun hujjatlarida nazarda tutilgan xodimlarning huquqlari qo‘llaniladi. Vaqtinchalik ishga joylashish boshqa har qanday ish kabi bo‘shatishda bir xil himoyaga ega. Xodim o‘z ishini vaqtincha bandlik tashkiloti bilan emas, balki ish beruvchi bilan bajaradi.

Ko'rsatmalar berish huquqi mehnatni muhofaza qilish uchun birgalikda javobgar bo'lgan ish beruvchi tashkilotiga o'tadi. Ko'rsatmalar va majburiyatlarga zid xatti-harakatlar uchun faqat Vaqtincha bandlik agentligi xodimni jazolashi mumkin.

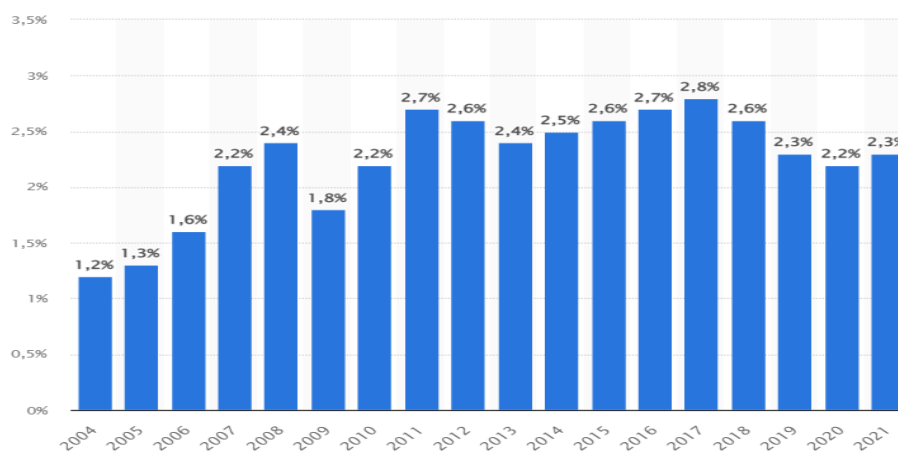
Vaqtincha bandlik atamasi Germaniyada sanoatning boshlanishidan kelib chiqqan. 1960 yil oktyabr oyida Gyunter Bindan o'z nomi bilan Bremenda birinchi nemis Vaqtincha bandlik agentligiga asos soldi.

2003 yil 1 yanvarda Shröder hukumatining o'sha paytdagi Iqtisodiyot va mehnat federal vaziri Wolfgang Klement 2010 yil kun tartibining bir qismi sifatida vaqtinchalik ish bilan ta'minlash to'g'risidagi qonundan (AÜG) Vaqtincha bandlik uchun bir nechta huquqiy asos shartlarini bekor qildi. Mehnat bozorini yanada moslashuvchan qilish, maksimal lizing muddati bo'yicha cheklovning bekor qilinishi, muddatli shartnomalar bo'yicha taqiq, qayta ishga joylashish va dublyajni taqiqlashning o'rnini qoplash uchun teng munosabatda bo'lishning yangi tamoyili joriy etildi. Shu bilan birga, vaqtinchalik ishchilarga ish haqi, ta'til va ish vaqti bo'yicha doimiy ishchilar bilan bir xil munosabatda bo'lish (teng ish haqi va teng muomala deb ataladi) berilishi kerak.

Vaqtincha bandlik agentligi ishchilarni boshqa kompaniyaga taklif qilishini anglatadi, ammo ular ushbu kompaniyada emas, balki vaqtinchalik ish bilan ta'minlash agentligida ishlaydi. Ba'zi hollarda, bu vaqtinchalik band deb ham ataladi. Germaniyada 2020 yilda asosan vaqtinchalik ish bilan shug'ullangan 11,500 ga yaqin kompaniya bor edi. Germaniyada aylanma, ichki xodimlar va vaqtinchalik ishchilar soni bo'yicha eng yirik vaqtinchalik ish bilan ta'minlash agentliklari Randstad va Adecco hisoblanadi.

2004 yildan 2021 yilgacha Germaniyadagi barcha xodimlar orasida vaqtinchalik ishda bo'lgan xodimlarning ulushi quyidagi jadvalda berilgan:

Jadval 1.

MUHOKAMA

Germaniyada vaqtincha bandlik tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu korporativ sektorga xodimlarni moslashtirish uchun jozibador variantni taklif qiladi va ishsizlarga birinchi mehnat bozoriga (qayta) kirish imkoniyatini beradi. 2004 yildan boshlab vaqtinchalik mehnatni keng qamrovli isloh qilish kelgusida bandlik salohiyatidan yaxshiroq foydalanish istagida bandlik siyosatiga qiziqishdan dalolat beradi. Qisman hayratlanarli empirik topilmani quyidagicha umumlashtiramiz. Vaqtincha bandlik sektorining oddiy hajmi bandlikning yuqori dinamikasi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Vaqtincha bandlik sektoridan chiqish darajasi

iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga qaraganda sakkiz-to'qqiz baravar yuqori; xodimlar aylanmasi darajasida oyiga 15% ni tashkil qiladi. Oxir oqibat, ijtimoiy sug'urta to'lovlari bo'yicha ishga joylashish uchun vaqtinchalik bandlikdan ketishning so'zsiz ehtimoli ijobiy, lekin ro'yxatga olingan ishsizlar uchun tegishli o'sish darajasidan past.

XULOSA

Agentlik xodimlari sanoatning keyingi o'sishiga foydalanuvchi kompaniyalar tomonidan talabning kamligi emas, balki bandlik agentligining sektorida ishchi kuchining etarli darajada ta'minlanmaganligi to'sqinlik qilishini taklif qilmoqda.

Biroq, xodimlar uchun vaqtinchalik ishning odatiy ishga nisbatan jozibadorligi cheklangan. Agar kuzatilishi mumkin bo'lgan individual xususiyatlar hisobga olinsa ham, ish haqi ijtimoiy sug'urta badallari to'lanadigan xodimlar darajasidan ancha past bo'ladi. Qonunga kiritilgan o'zgartirish natijasida ushbu ish haqining moslashuvchanligi 2004 yildan boshlab sektorni keng miqyosda tartibga solishga almashtiriladi. Cheklov, sinxronizatsiya va qayta ishga joylashish bo'yicha taqiqlar almashtirilmasdan bekor qilinadi va vaqtinchalik ishda ish haqi bundan buyon jamoaviy kelishuv asosida belgilanadi. Iqtisodiy siyosatchilar uchun vaqtinchalik mehnatni tartibga solish bo'yicha asosli qarorlarni vaqtinchalik mehnatni har tomonlama o'rganish imkonini beradigan ma'lumotlarga kirish imkoniyati bo'lmasa qabul qilish oson emas.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi <https://mehnat.uz/oz/news/ilhom-abrorov-ozbekiston-respublikasi-bandlik-va-mehnat-munosabatlari-vazirligi-boshqarma-boshligi-maqsadimiz-ishsizlikni-bartaraf-qilish>
2. M. Kristian Seigis: Ijtimoiy chegaradagi vaqtinchalik ishchilar - Germaniyadagi vaqtinchalik ishchilar. Tectum Verlag, Marburg 2011, ISBN 978-3-8288-2679-3.
3. Rikarda C. Bouncke: Germaniyada vaqtinchalik ishning yangi roli. R Hamp, Mehring 2012 yil.
4. Ulrich Bretschneider: Vaqtinchalik ishda hisoblash. Aumann, Koburg, 2011 yil
5. Marijan Miseti: "Avlod 50 plus va vaqtinchalik ish". Faktlar va amaliy tajriba. Aumann nashri, 2011 yil, ISBN 978-3-942230-70-4.
6. Sonja Elghahwagi: Vaqtinchalik ish bilan ta'minlash. Asoslar, rivojlanish, maqsadlar. vdm nashriyot uyi dr. Myuller, 2006, ISBN 3-86550-155-9.
7. Mark A. Fischer: Vaqtinchalik ishni tanqidiy baholash. GRIN Verlag, 2013 yil, ISBN 978-3-656-40300-5.
8. Anke Freckmann: Vaqtinchalik ish. 2-nashr. Verlag qonuni va iqtisodiyoti, 2005, ISBN 3-8005-4221-8.
9. Yoaxim Gutmann, Martina Kollig: Vaqtinchalik ish. Xodimlarni joylashtirishni qanday optimallashtirish mumkin. Verlag Haufe, Freiburg 2004, ISBN 3-448-06201-4.
10. Yoaxim Gutmann, Stefan Kilian: Vaqtinchalik ish. 2-nashr. Haufe, Freiburg/Bresg. 2011 yil
11. Steffen Hillebrecht: Xodimlarga xizmat ko'rsatish kompaniyalari boshqaruvi. 3-nashr. Springer Fachmedien Wiesbaden 2019, ISBN 978-3-658-26347-8.
12. Rainer Moitz: Kadrlar xizmati savdogarlari uchun qo'llanma. 3-nashr. VRPM, Troisdorf 2013 yil.
13. <https://de.statista.com/themen/723/zeitarbeit/#dossierKeyfigures>

14. https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Entwicklung_atypischer_Besch%C3%A4ftigung_anhand_bei_der_Bundesagentur_f%C3%BCr_Arbeit_als_offen_gemeldeten_Stellen.png
15. <https://de.wikipedia.org/wiki/Arbeitnehmer%C3%BCberlassung>